

**תדמית העולים מצרפת בעיני הישראלים הוותיקים:
תדמית שלילית בתוך חברה מרובת ניגודים**

**ניתוח ופרשנות של תוצאות הסקר
שבוצע על ידי מכון רושינק בעבור עמותת דיאלוגיה
מאת פרופ' שמואל טריגנו**

ב-23 ו-24 בנובמבר 2016, מכון הסקרים רושינק ביצע עבור עמותת **דיאלוגיה** סקר דעת קהל שנועד לתאר ולאמוד את תדמיתם של העולים החדשים מצרפת בעיני הישראלים הוותיקים. אוכלוסיית הסקר הורכבה ממדגם מייצג של 517 אנשים, בגילאים 18-65, המתגוררים בישראל זה לפחות 10 שנים.

הפרשנות שלנו לסקר

מטרת הסקר להבין כיצד נראים ומוערכים העולים מצרפת בעיני הישראלים. בחרנו להתייחס לתוצאות הסקר לא כאל שיפוטים ערכיים אלא כתסמינים המלמדים אותנו על אודות הנוף החברתי והזהותי של ישראל. אכן תפיסתם של הישראלים הוותיקים את העולים מצרפת חושפת דבר מסויים של הישראלים עצמם.

במישור הפרשנות, בחרנו בגישה מעט שונה מזו של מכון רושינק שכן המכון, באופן כללי, אינו משמר כתוצאה משמעותית אלא את התשובה השלטת החזקה ביותר, בשעה שאיזנו את ההיבט הזה על ידי כך ששילבנו בו את הדעות האחרות (דעות מיעוט).

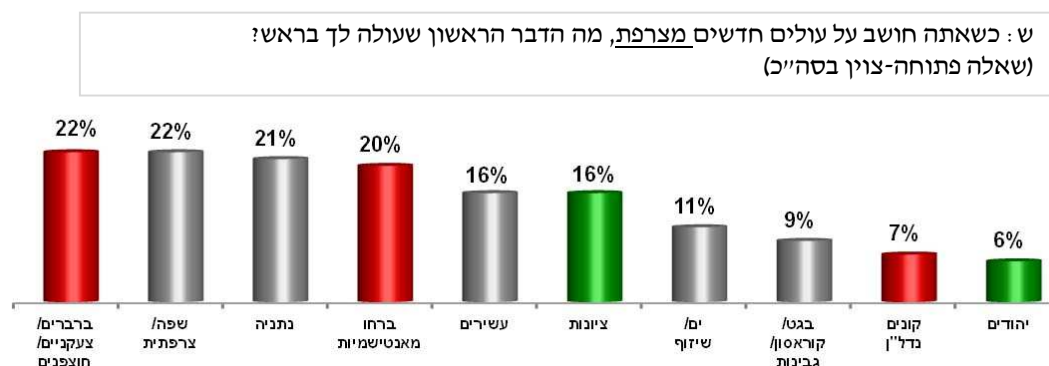
עלינו להעיר הערה מתודולוגית. הסקר העמיד בפני כל אחד מן הנשאלים שני סוגי שאלות: פתוחות וסגורות, כאשר כל שאלה מאירה את יחס הנשאל למושא הדיון. השאלה הפתוחה נתנה לו הזדמנות להביע את מה שהוא חושב באופן מידי, על ידי כך שהותירה בידינו את הברירה לנסח בעצמו את תשובתו; השאלה הסגורה הזמינה אותו לבחור בין אופציות מפורשות. כך יש לנו שני סוגי תוצאות כדי להאיר את אותה הבעיה.

העולים החדשים מצרפת, פרופיל שאינו ניתן לסיווג בעיני החברה הישראלית

מה שעולה מצירופי הרעיונות הנוגעים לעולים החדשים מצרפת הוא שאוכלוסייה זו אינה נכללת עדיין בתוך תפיסתם של הישראלים את החברה שלהם עצמם.

ארבעת צירופי הרעיונות החזקים ביותר (הנעים בין 20% ל-22%) מאפשרים להעלות פרשנות כזו. הם מרמזים על כך שהגעת העולים החדשים מצרפת לתוך הקהיליה הישראלית נחוות **כפריצה**. זה פירוש התארים "ברברים", צעקנים, חצופים" המודבקים להם. העובדה שהשפה

הצרפתית ושזיהויה של עיר ספציפית (נתניה), שמצויה בה אוכלוסייה צרפתית ניכרת, מופיעים מיד אחר כך בסולם של צירופי הרעיונות, מדגישה את הרושם הכולל שהעולים החדשים מצרפת פורשים מן הציבור הכללי ונשארים בינם לבין עצמם.

לייצוגים אלה מתווסף שיפוט: יהודי צרפת הגיעו לכאורה לישראל כדי לברוח מן האנטישמיות, כלומר מסיבה הנתפסת כשלילית ובכל מקרה לא כחיובית.

מתברר שגישה זו היא נחלתו של חתך ספציפי של אוכלוסיית הסקר: תושבי גוש דן, בעלי הכנסה ממוצעת וחילוניים.

ההבחנה שעורך המכון בין גוש דן לבין שאר הארץ נכללת בתוך תפיסה קיימת בדעת הקהל הישראלית, שעל פיה קיימות לכאורה "מדינת תל אביב" ו"מדינת ירושלים", או אפשרות אחרת, קיימים "מרכז" ו"פריפריה". הבחנה זו, מרובת גוונים, מפנה לפיצולים חילוניים/דתיים, נאורים/חשוכים, אשכנזים/"מזרחים". ייתכן שרקע זה הוא המסביר את הבוטות של התארים הנדונים.

באמצע הקשת?

מעניין לציין שתארים אלה מצויים גם בקרב החוגים החרדיים (חילוניים = 26%, חרדים = 24%), או במילים אחרות, בשני קטביה של קשת הזהויות הישראלית. עובדה זו ממקמת את הפרופיל של העולים החדשים מצרפת באמצע של אותה קשת, לא "חילוניים" ולא "חרדים": פרופיל שאינו מוכר כל כך בקרב החברה הישראלית.

יש לקשור בין אופיו הבלתי ניתן לסיווג של פרופיל זה לבין אופייה הבלתי ניתן לסיווג של דתיות הספרדים במישור של קשת הזרמים הדתיים.

פרשנות זו מאומתת על ידי היחס החיובי של החוגים החברתיים כלפי ציונותם של עולי צרפת: דתיים, בעלי הכנסה נמוכה ובינונית, שהם בסופו של דבר החוגים העממיים יותר, בהמשך לניתוק הסמלי בין הגוש דן לבין הפריפריה, אף על פי שהדתיים שמדובר בהם מתגוררים הן באזור "המרכז" והן מחוץ לו. מדובר כאן באתגר הסמלי.

האופן שבו נתפסות העליות השונות מספק לנו הצצה למצב הקיים של החברה הישראלית
השוואה בין שלוש העליות – צרפתים, רוסים, אמריקאים.

הערכה שלילית זו של העלייה הצרפתית מאומתת כאשר משווים בין צירופי הרעיונות שהיא מעוררת לבין אלה שמעוררות העליות הרוסית והאמריקאית (העלייה האתיופית נעדרת ממחקר זה משום שאפשר להשוות אך ורק בין אוכלוסיות דומות פחות או יותר מבחינת ההתפתחות החברתית, הכלכלית והפוליטית של ארצות המוצא שלהן).

העובדה שיש מי שמדברים בישראל בשפת האם שלהם (ועל כן אינם דוברים עברית במידה מספקת) מקובלת בעבור העולים האמריקאים (20% מן הנשאלים), ובעבור הרוסים (בפרט בשל המבטא שלהם, שקשה להבינו, 12% מן הנשאלים), מבלי שהדבר יגרור במקרה זה שיפוט שלילי. אכן, ציון השפה אינו מלווה בהכרח במאפיינים שליליים.

אכן, בשני המקרים כאחד, אין מציינים כל ריכוז גיאוגרפי. החיים המקבילים המאפיינים באופן אובייקטיבי את הקהילה של יוצאי רוסיה בישראל אינם מופיעים כלל (4% בלבד מן הנשאלים רואים בהם "קהילה סגורה").

הציונות והמחויבות הדתית אינן מהוות קריטריונים של הוקרה

כמו כן, העלייה האמריקאית נתפסת כברורה במישור הציונות (31% מן הנשאלים), ואילו 4% בלבד מן הנשאלים סבורים שהעלייה הרוסית מונעת מן האנטישמיות. אשר לרוסים, שום שיפוט ערכי על אודות המוטיבציה שלהם לעלות לישראל אינו גלוי לעין, לבד מן העובדה שבעבור 7% מן הנשאלים הם מזוהים עם לא-יהודים.

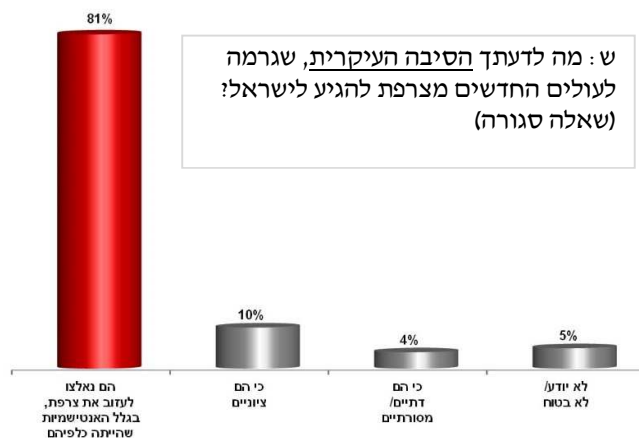
ייתכן שנתונים אלה חושפים משהו מיחסם של הישראלים אל הציונות.

האם הציונות ממלאת את התפקיד של קריטריון המאפשר לשפוט לחיוב או לשלילה את אוכלוסיות העלייה השונות? כך נדמה במקרה של האמריקאים, שכן הציונות שלהם נתפסת כמאפיין החזק ביותר, דבר המבסס אולי את העובדה שבעבור 10% מן הנשאלים, האמריקאים עזבו לכאורה את "החיים הטובים", מעין הקרבה הנותנת לגיטימציה לצעד. אולם הערכתם של העולים הרוסים אינה יכולה להדגים את הצירוף הזה (ציונות = עלייה טובה), שכן 2% בלבד מן הנשאלים סבורים שהרוסים הם ציונים, כל עוד הם זוכים להערכה כוללת.

אשר על כן, נראה שהציונות אינה מהווה קריטריון מכריע של שיפוט. אולם במקרה של העולים החדשים מצרפת, היא ככל הנראה עומדת על כף המאזניים מול הברחה מן האנטישמיות: היהודים שם אינם עוזבים לכאורה ממניעים ציוניים אלא כדי להימלט מן

האנטישמיות (16% בלבד מן הנשאלים מציינים את הציונות כמאפיין, ובכך מעמידים אותה במקום השישי במיונם של צירופי הרעיונות).¹

האמנם בריחה מן האנטישמיות?

במישור המציאות, אנטיטזה זו (ציונות לעומת בריחה מן האנטישמיות) בעייתית, שהרי ההסבר של מניע העלייה באמצעות האנטישמיות יכול בהחלט למלא תפקיד בעלייתם של האמריקאים ושל הרוסים כאחד. אכן קיימת אנטישמיות חריפה בקמפוסים האמריקאים והחברות הפוסט-קומוניסטיות אף הן אינן פטורות ממנה. האנטישמיות מתבטאת בהן בתוך זרמים נאו-נאציים. באשר לצרפת, מביעים לעתים קרובות לא מעט שיפוטים בלתי מבוססים: האנטישמיות מגיעה בעיקרה משורותיה של האוכלוסייה המוסלמית ממקור הגירה, אף על פי שבמשבר זה, המדינה אף היא אחראית משום שהתעלמה זמן רב מאופיין האנטישמי של 500 התקיפות שאירעו בתחילת המשבר, בשנים 2000-2002, ויצרה בכך אווירה של רשלנות סובלנית במשך שנים אחדות. במישור הציבורי, ההכרה המלאה בעובדות החלה רק לאחר הטבח שביצע מוחמד מֶראח בטולוז ב-2012, הגם שהיה צריך להמתין לטבח של המרכולית "היפר כשר", יחד עם זה של השבועון "שארלי-הבדו", כדי שתהיה הכרה אמיתית במצב.

אמנם היהודים עוזבים את צרפת בשל המצב הדו-ממדי הזה (אנטישמיות שמקורה בשטח, התרשלות התחלתית של המדינה), אך גם משום שאין כל ודאות באשר לגורלה של מדינה זו, גורל התלוי בהשתלבותה של אוכלוסייה המהגרים בתוך הזהות הצרפתית. חשוב לדעת שהזהות היהודית שלאחר מלחמת העולם השנייה נשענה על זהות זו. היהודים עוזבים – כנראה ללא מחשבה מעמיקה – משום שאם הזהות הצרפתית מעורערת, אין עוד בסיס חברתי, פוליטי או מוסרי להמשכיות.

¹ כאשר מבקשים מן הנשאלים, באופן מנחה, להשוות בין 3 האוכלוסיות במישור של מחויבותן הציונית, על פי סקלה שבין 1 ל-10, האמריקאים ממוקמים ב-8.3, הצרפתים ב-7.6 והרוסים ב-5.4. אולם הזדהות חיובית זו עם הציונות אינה משנה את העובדה ש-81% מן הנשאלים סבורים שהעולים החדשים מצרפת הגיעו לישראל אך ורק כדי לברוח מן האנטישמיות. לעומת המספר הזה, 10% בלבד סבורים שהם הגיעו מטעמי ציונות ו-4% מטעמי דת, נתונים הממעיטים בערך הציונות שלהם (אך אולי לא בעבור אותם 44% הקושרים בין הציונות לבין גלולה ועל כן בהכרח לאנטישמיות).

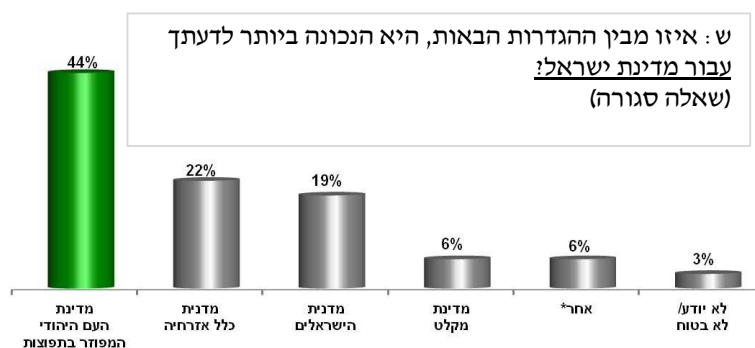
מכל מקום, הנימוק של בריחה מן האנטישמיות נותר שברירי מאוד בתור קריטריון של הערכה ושל התפתחות. ואמנם אפשר לתהות האם היתה אי פעם עלייה שלא הלמה "בריחה מן האנטישמיות". אכן נדמה, במקרה של הסקר הנוכחי, שצירוף הרעיונות הזה ביחס ליהודי צרפת בא בעיקר להדגיש שהם לא באו לישראל מתוך בחירה, עד כדי רצון להיקלט בחברה הישראלית.

באופן כללי יותר, הישראלים לא נראים עוד "ציונים" עד כדי למצוא בעלייה מתוך ציונות "טהורה" גורם חיובי. אם 3% מן הנשאלים מוצאים בעולים החדשים מצרפת "עלייה טובה", 5% מהם סבורים שהגעת האמריקאים חיובית ו-6% - שהרוסים "משפרים את ישראל": נתונים נמוכים המראים שאלה המוערכים ביותר (האמריקאים) זוכים להערכה נמוכה בדרגה אחת ביחס לרוסים.

נדמה שהמחויבות הדתית אף היא אינה ממלאת תפקיד של קריטריון הערכה: 6% מן הנשאלים מזהים בה מאפיין של האמריקאים, 4% מאפיין של הצרפתים ו-7% סבורים שהרוסים אינם יהודים.

תפיסת הישראלים את מדינת ישראל: נתונים מאירי עיניים

בעיבוד הכלל של הסקר ביקשנו להעמיד את השיפוטים הללו אל מול האופנים השונים שבהם תופסים הנשאלים את מדינת ישראל. החלק המכריע (44%) תופס את מדינת ישראל בתוך קשר הדוק עם עם יהודי ועם הגולה. 22% תופסים אותה כ"מדינת כל אזרחיה", בלא לציין זהות כלשהי וללא ממד טרנס-לאומי (העם היהודי). אפשר להגדיר 19% מן הנשאלים כתומכים בנרמול הציוני, במובן זה שהישראליות מחליפה את היהודיות. 6% בלבד רואים בישראל מדינת מקלט (שייעודה היחיד הוא להוות מפלט עבור קורבנות האנטישמיות), ומשתמע לכאורה מכך שרוב גדול מעריך אך מעט את העולים החדשים מצרפת שהגיעו רק כדי "לברוח מן האנטישמיות".

בקווים כלליים, אנו שבים ומוצאים כאן את המודל של "מדינת תל אביב" ("מדינת כל אזרחיה") ושל "מדינת ירושלים" ("מדינה יהודית"). שני מודלים אלה הם קצותיו של רצף שלאורכו יכולים להתמקם מודלים אחרים כדוגמת "המדינה הישראלית", או "מדינת מקלט". קריטריון הזהות הוא אמת המידה המאפשרת להעריך את המודלים האלה לאורך הרצף.

אכן הסימון החברתי והאידיאולוגי של התומכים בשני המודלים מצביע על כך ש"המדינה היהודית" מועדפת על גילאי 18-29, בעלי הכנסה נמוכה, דתיים וחרדים, ואילו "מדינת כל אזרחיה" מועדפת על גילאי 30-49, בעלי הכנסה גבוהה, חילוניים ומסורתיים.

השוואת המספרים מראה שאלה הסבורים שמדינת ישראל קשורה לעם היהודי ולגולה (44%) הם גם אלה המזהים את העולים החדשים מצרפת כ"ציונים וחובבי ישראל" יותר מאשר האחרים. נתון זה מרמז על פרופיל אידיאולוגי המחייב השתרשות בציונות שאינה מנרמלת (כלומר שאינה מנותקת מן הגולה ומן היהדות), אלא מסורתית יותר, הקשורה לממד הדתי. חלק זה של האוכלוסייה הוא שעשוי לגלות את הנכונות הגבוהה ביותר לקבל את העולים החדשים מצרפת בתוך החברה הישראלית.

התדמית התרבותית

עלינו להדגיש מאפיין מעניין: העולים החדשים מצרפת ממוקמים במקום הנמוך ביותר בסקלה של התדמית התרבותית. הרוסים תופסים את הפסגה (22% בעבור התרבות ו-13% בעבור מומחיותם במקצועות הריאליים, 3% בעבור המוזיקה). העובדה שבעבור 16% מן הנשאלים אותם רוסים מזהים עם צריכת אלכוהול ושבועור 5% מהם הם מזהים עם "הפשע" ו"האלימות" אינה מפריעה לאותו זיהוי עם התרבות. 10% מן הנשאלים סבורים שהאמריקאים חכמים ואילו 2% בלבד "מצמידים" את הצרפתים לתרבות. הם אלה שתדמיתם התרבותית והאינטלקטואלית היא הנמוכה ביותר מבין 3 האוכלוסיות המשוות. נזכיר שצירוף הרעיונות החזק ביותר בעבור יהודי צרפת הוא שהם "ברברים, צעקנים, חצופים". 11% מן הנשאלים מזהים אותם עם "הים והשיזוף"...

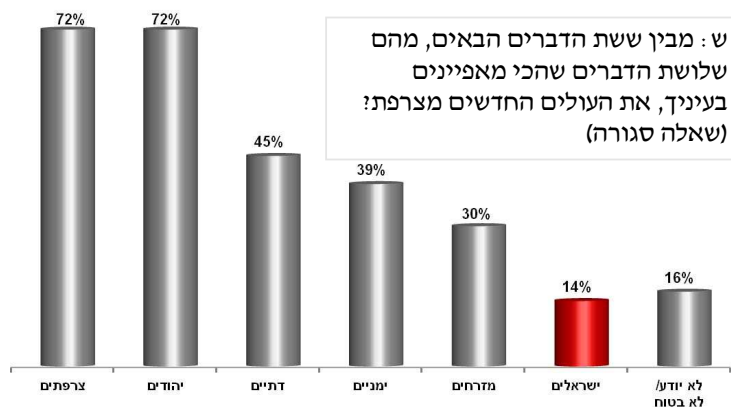
השוואה בין 3 האוכלוסיות: סיכום

תדמיתם השלילית מאוד של העולים החדשים מצרפת מאומתת על ידי הפער בין צירופי רעיונות חיוביים ושליליים. בעבור העולים החדשים מצרפת פער זה עומד על 16%- (56% לעומת 40%). בעבור הרוסים הוא עומד על 6%- (72% לעומת 66%) ובעבור האמריקאים הוא עומד על 83%+ (12% לעומת 95%).

פער	אסוציאציות שליליות	אסוציאציות חיוביות	
↓ 16%	56%	40%	עולים חדשים מצרפת
↓ 6%	72%	66%	עולים חדשים מרוסיה
↑ 83%	12%	95%	עולים חדשים מארצות הברית

העולים החדשים מצרפת, זהות המצויה בלב לבה של המחלוקת הישראלית

על רקע זה, כיצד מזהים העולים החדשים מצרפת? לנוכח 6 הצעות הגדרה שהוצגו לנשאלים, הם רחוקים מאוד מלהיתפס כישראלים (14%) והם מופיעים קודם כל ובאופן שווה כ"צרפתים" וכ"יהודים" (72%), כלומר לא ישראלים ולא חילוניים.²

אכן, 45% מן הנשאלים מזהים אותם כ"דתיים", נתון משמעותי ביותר. על פני לוח השחמט הפוליטי, פירוש הדבר שהם "בצד הימניים" (39% מן הנשאלים). במדגם הנוכחי, 30% מן הנשאלים סבורים שהם ברובם "מזרחים".

בעיני הישראלים אפוא (לנוכח בחירה סגורה המציגה בפניהם את ההגדרות הרווחות ביותר על אודות העולים החדשים מצרפת, שיש לבחור ביניהן), הפרופיל שלהם נמצא מחוץ למודל הערכים השולט בחברה ובתרבות הישראליות, אף על פי שאותו מודל הוא מושא של פולמוס בדעת הקהל. אכן פרופיל זה מצוי בלב לבה של המחלוקת הישראלית: יהודי, דתי, ימני, מזרחי. העובדה שרואים בהם "צרפתים" מדגישה ביתר שאת את העובדה שהם אינם מזהים כ"ישראלים", מבלי שבשל כך הם יגלמו את התרבות הצרפתית. למעשה, צרפתים אלה נתפסים בעבור מחציתם כ"מזרחים".

העובדה שמקדם האי-ודאות בתשובות הנשאלים נמוך (16%) מראה שהדעות מגובשות היטב וקבועות. זה גם מראה שהעולים החדשים מצרפת נקלעים באופן ספונטני לתוך מערכת של סיווג זהותי שהם מודעים לה בדרך כלל, שהם אינם שולטים בה והיכולה להסביר מדוע הם מופיעים כמסתגרים. ייתכן שהם פשוט נדחקים לשוליים על ידי תדמית המקדימה אותם.

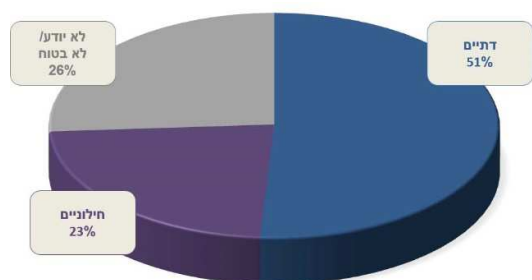
² הפרדוקס הוא שהדתיים הם שמזהים אותם כצרפתים ואילו מי שמזהים אותם כישראלים הם ברובם הגדול חילוניים. זהו סימן של פער מתמיד, אפילו במסגרת ההכרה בהם.

זהויות משניות

כאשר מעמתים את דפוסי הזהויה האלה עם שאלות המנגידות שתי זהויות שיש לבחור ביניהן, בחירה העומדת ביסודם של ויכוחים ושל קונפליקטים רבים בחברה הישראלית, דפוסים אלה מתחדדים.

דתיים-חילוניים

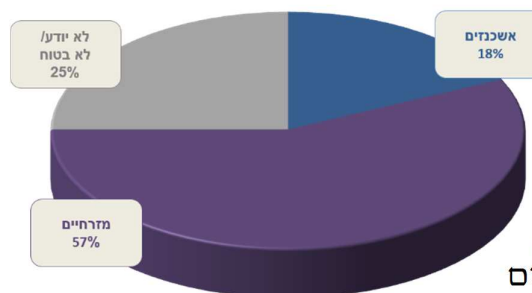
בזירה זו, העולים החדשים מצרפת מופיעים ברובם כדתיים יותר (51% מן הנשאלים) מאשר

חילוניים (23%). אולם 26% מן הנשאלים אינם יכולים להביע דעה; זהו אחוז גבוה, ככל הנראה בשל העובדה שהישראלים, הרגילים לסיווגים הקשיחים השולטים בארץ, מתקשים לזהות את דתיותם של העולים החדשים מצרפת, "ספרדים" ברובם, כלומר חפים ברובם מן ההטיה האידיאולוגית ומן ההתפצלויות של בית הכנסת האשכנזי, ועל כן משערים שהם "מסורתיים", מבלי להבין את טיב ההיסטוריה הדתית

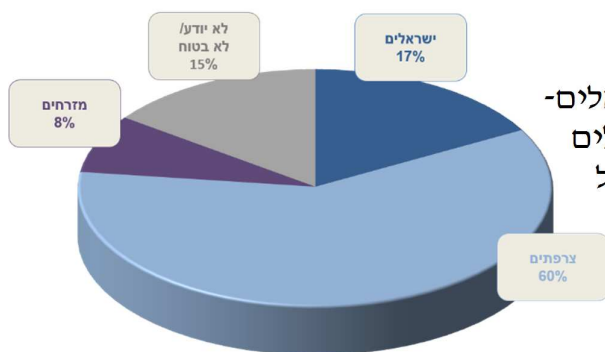
של העולם הספרדי, ועל כל פנים שאינם "חרדים" (פרט לתומכי ש"ס, וגם זה בקושי...). כך העולים החדשים מצרפת נקלעים לתוך סבכת הזהויות הישראלית, מבלי שיוכלו להיות מודעים להשלכותיה.

מזרחים-אשכנזים

פרופיל "מזרחי" זה מאומת דווקא על ידי תוצאותיו של אתגר דו-איברי אחר. 57% מן הנשאלים מזהים מזרחים בתוך העולים החדשים מצרפת ו-18% מזהים בהם אשכנזים. 25% מודים באי יכולתם לשפוט בסוגיה זו, ככל הנראה משום שהספרדיות הצרפתית שונה מן הסיווגים הישראליים ובפרט בקטגוריה "מזרחים", שאינה מוכרת בצרפת ושהספרדים הצרפתים אינם מזהים את עצמם בה.

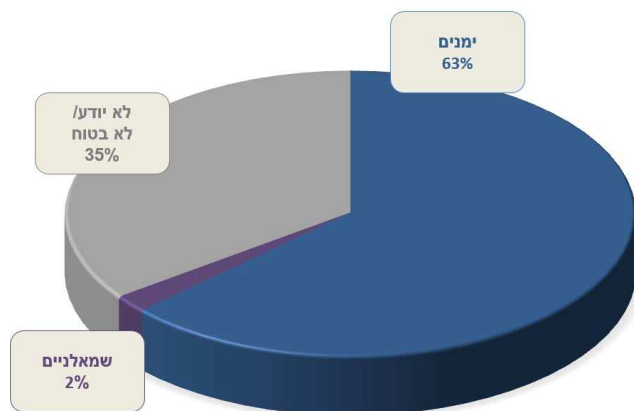
ישראלים- צרפתים

הממד המזרחי מגלה עמידות בפני הצמד ישראלים- צרפתים. אם אל מול 17% מן הנשאלים הרואים בעולים החדשים מצרפת ישראלים, 60% רואים בהם קודם כל צרפתים, נותרים בחלוקה זו 8% הרואים בהם "מזרחים". המאפיין המזרחי מגלה אפוא עמידות בפני החלוקה צרפתים-ישראלים. 15% מן הפאנל הזה אינם מביעים דעה.

תוצאות אלה מאשרות את העובדה שזהותם של העולים החדשים מצרפת אינה נכללת במשבצות של סיווג הזהויות הישראלי. אפשר להניח שהאוכלוסייה היהודית הצרפתית ממוצא צפון-אפריקאי, שעברה דרך צרפת ושהייתה זה זמן רב צרפתית בעבור היהודים ממוצא אלגיירי, מטשטשת את חלוקת הזהויות האופיינית לחברה הישראלית.

ימין-שמאל

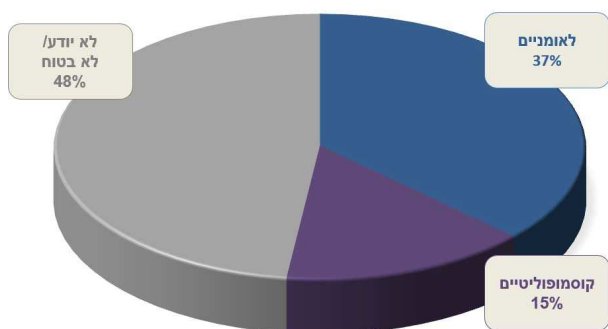
במישור הפוליטי, העולים החדשים מצרפת מזוהים שוב עם פרופיל המוכר היטב במחלוקת

הישראלית, כאשר מעמידים את הנתון ביחס לנתונים אחרים. 63% נתפסים כשייכים לימין ו-2% בלבד כשייכים לשמאל. העתקתה של הוויה צרפתית לתוך הוויה ישראלית מקבלת בדרך זו פרשנות יתר. אכן הספרדים הצרפתים צוברים שתי התנסויות: ההתנסות היהודית של צפון-אפריקה (ובמידה מועטה יותר של המזרח התיכון) וההתנסות הצרפתית של 20 השנים האחרונות. אלה היו שנים שבהן האנטישמיות שהם היו מושאה מצד ההגירה המוסלמית הצרפתית הפכה לאנטי-ציונות

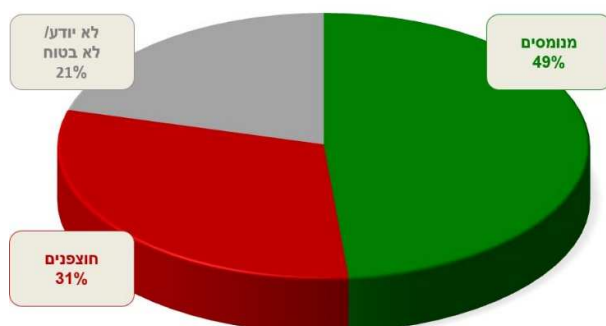
ונוספה לזיכרון המלובה מחדש של גירושם ושל נישולם בצפון-אפריקה. בתוך התנסותם האמפירית, אין כל ספק בכך שעוינותו של העולם הערבי-מוסלמי כלפי המדינה היהודית נכללת בתוך אותה איבה הפעילה זה למעלה ממאה וחמישים שנה (בעצם מאז ומתמיד) כלפי היהודים שמוצאם מן העולם הערבי. עם זאת, ראיית הדברים הזאת הולמת היטב את הלך הרוח הדמוקרטי הישראלי, הנמצא מפורשות בצד הימני של המפה הפוליטית (ובד בבד, הולמת את התפתחות הגוף הבוחר הצרפתי ובכלל בכל המשטרים הדמוקרטיים של היום), גם אם אינה הולמת את האופן שבו האליטות מייצגות זאת לעצמן. מכל מקום, במישור של הזירה התקשורתית ושל השיח השולט, אין מפארים ואין מעריכים פרופיל שכזה. נציין שהערפול באותו סיווג ישראלי נותר רב: 35% מן הנשאלים אינם מביעים דעה. אולי גם משום שהקטגוריות של שמאל וימין נעשו עם הזמן בהירות פחות.

לאומנים-אזרחי העולם

בשיח השולט, הדרך קצרה מן ה"ימין" אל הלאומנות. באופן זה, העולים החדשים מצרפת מופיעים באופן "טבעי" "לאומנים" יותר (37%) מאשר "קוסמופוליטיים" (15%). אפשר להניח שבסיווג הישראלי, מאפיין זה נתפס גם כמנוגד למתיימר "מחנה השלום". אולם יש להתייחס לנתונים אלה בזהירות שכן קרוב למחצית מן הנשאלים (45%) אינם יכולים לסווג את העולים החדשים מצרפת על פי הפיצול הזה. האם המונח "קוסמופוליטי" חומק מהבנתם?

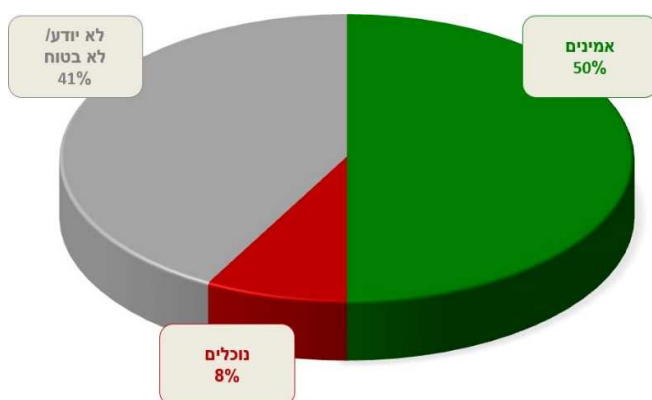
אורחות חיים

הקריטריונים המגדירים את היות העולים החדשים מצרפת נוחים להתרועע מראים תוצאות ניגודיות. אם 49% מן הנשאלים סבורים שהם "מנומסים", 31% מהם סבורים שהם "חופניים" ואילו 21% אינם יודעים מה להשיב. יש לכך שתי פרשנויות אפשריות, שמרכיב המפתח בהן הוא חלקם של אלה שאינם יודעים מה להשיב. האם צריך למנות אותם עם 31% שדעתם שלילית, או עם 49% שדעתם חיובית?

נשאלת השאלה האם הם מפקפקים בנימוסיהם של העולים החדשים מצרפת או האם אין להם די ניסיון כדי לשפוט. בהתאם לאפשרות שנבחר בה, ל-52% מן הנשאלים תהיה לכאורה דעה שלילית, או 70% מהם יהיו שותפים לכאורה לדעה חיובית.

אנו שבים ומוצאים את אותה פרשנות כפולה בקשר לנתון אחר: 50% מן הנשאלים סבורים

שאפשר לתת אמון בעולים החדשים מצרפת ואילו 8% מהם סבורים שהם "רמאים", ועל כן הם חושדים בהם. לעומת זאת, 41% מהם אינם יכולים להחליט. עקב כך, כמו בעבור השאלה הקודמת, אנו מקבלים חלוקה כמעט שווה (כ-50%) בעבור כל מאפיין חיובי או שלילי, מציאות הגורמת לנו לתמוה: האם להקיש מכך על "חצי הכוס הריקה" או על "חצי הכוס המלאה"?

במקרה הראשון, אין דעה מגובשת וברורה אלא מידה רבה של מהססים (21%-ו-41%). הדעות הנחרצות הן חלקם של 31% מן הנשאלים (חצופים) ושל 8% מהם (רמאים).

בסיסם החברתי של שיפוטם אלה מעניין: הנשאלים שמוצאם מן החוגים הדתיים שותפים יותר לדעות החיוביות ואילו החוגים החילוניים ברובם מביעים דעה שלילית. גם הפעם אנו מוצאים את החלוקה שהובהרה לעיל.

הכרה עמומה של מצבם הקונקרטי של העולים החדשים מצרפת

לנשאלים יש הערכה עמומה על אודות מה שמייצגת עלייתם של יהודי צרפת. ב-7 השנים האחרונות, 30,000 יהודים עלו לישראל. 41% מן הנשאלים חושבים כך באופן מדויק, אך 15% מעריכים שמדובר ב-100,000 עולים, דבר היכול להסביר מדוע העולים החדשים מצרפת נתפסים כ"רועשים" מדי, "סגורים בתוך עצמם" ומצויים מחוץ לחברה הישראלית. כאשר השאלה נוגעת למספר העולים מצרפת מאז קום המדינה, 22% מן הנשאלים קרובים יותר למציאות (100,000), אך 38% מהם מעריכים שהם מונים בין חצי מיליון (32%) למיליון (6%). 40% מן הנשאלים אינם מביעים דעה.

אולם דעת הנשאלים נחרצת יותר בנוגע לרוסים (21% מהם בלבד אינם מביעים דעה): 54% מעריכים שהם מיליון, 21% שהם חצי מיליון, 3% שהם 100,000.

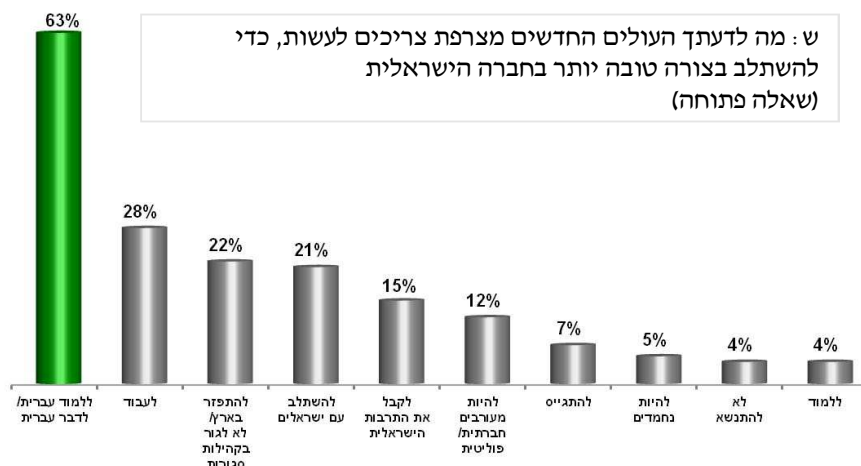
פרופיל העולים החדשים מצרפת אינו מפריע להיקלטותם הפוטנציאלית בחברה הישראלית

37% מן הנשאלים סבורים שהעולים החדשים מצרפת עושים מאמץ אמיתי להיקלט בחברה הישראלית. הרוב הגדול (19%) נמצא בעמדה 8 בסקלה מ-1 עד 10. הציון הממוצע הוא 6.7.

אנו שוב יכולים להיווכח שבמישור התשתית החברתית, הדתיים הם אלה שמעריכים באופן החיובי ביותר את מאמץ ההיקלטות של העולים החדשים מצרפת.

82% מן הישראלים מצהירים שהם מוכנים לעזור להם בהיקלטותם, 13% מסרבים, 5% סבורים שאין זה מתפקידם.

השפה נתפסת כגורם מכריע בהיקלטות (בעבור 63% מן הנשאלים), לפני ההתגייסות לצבא (7%) או העבודה (28%).

למרות אותו פרופיל בעל מאפיינים שליליים למדי, 47% מן הנשאלים אופטימיים באשר לקליטתם של העולים החדשים מצרפת בשלוש השנים הבאות.

מה אנו למדים מנתונים אחרונים אלה, הנראים כמנוגדים לדעה השלילית השלטת ביחס לאותה אוכלוסייה? אפשר למצוא תשובה בעובדה שהחברה הישראלית היא כיום רב-תרבותית, כלומר מודל המבוסס על צמידותן של קהילות או של קבוצות שונות. כאן נשאלת השאלה של הזהות המשותפת (שראינו את צורותיה בדגמי מדינת ישראל השונים המשתיתים את דעת הקהל).

העולים החדשים מצרפת: יתרון או חיסרון בעבור מדינת ישראל? באילו קלפים מחזיקים העולים החדשים מצרפת כדי להיקלט?

31% מן הנשאלים סבורים שרמת השכלתם גבוהה, 58% - שהיא בינונית.

ש: מהי לדעתך רמת ההכנסה, של רוב העולים החדשים מצרפת? (שאלה סגורה)

44% מעריכים שיש להם הכנסה גבוהה ו-39% - שהיא בינונית; 3% בלבד סבורים שיש להם לכאורה הכנסה נמוכה. במילים אחרות, העולים החדשים מצרפת נתפסים ברובם כעשירים, נתון המהווה יתרון בעבור ישראל. אנו נמצא דרך אגב את הרעיון הזה כאשר נשאל באילו תחומים העולים החדשים מצרפת עשויים להועיל לשיראל. תחום הכלכלה יהיה התחום הראשון שיצוין.

צדו השני של המטבע הוא לכאורה שהעולים החדשים מצרפת נתפסים באופן פוטנציאלי כמי שעלולים גם לפגוע בשוק הדיור. אכן, במסגרתה של שאלה פתוחה, 37% מן הנשאלים מציינים את שוק הדיור כתחום העיקרי שבו העולים החדשים מצרפת עלולים להזיק ביותר

ש: האם לדעתך העולים החדשים מצרפת, מחריפים את משבר הדיור בישראל? (שאלה סגורה)

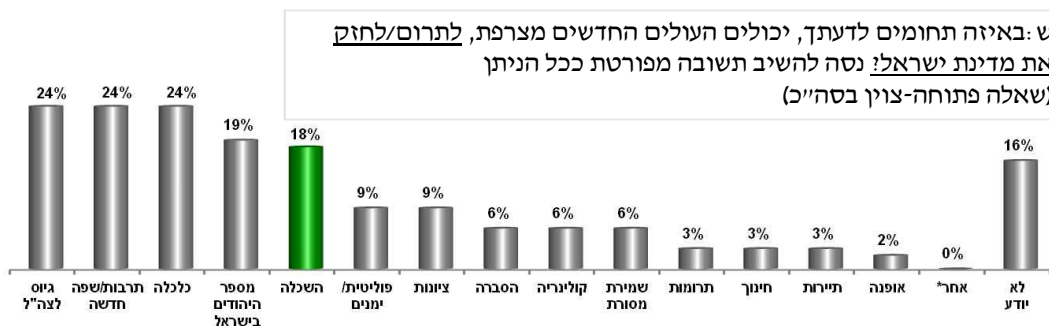

(ברם, אם שואלים את השאלה בצורה סגורה, 41% מן הנשאלים סבורים שהעולים החדשים מצרפת מחריפים את משבר הדיור: "בהחלט כן": 16%; "כן": 25%; אך 46% אינם סבורים כך: "לא כל כך": 30%; "ממש לא": 16%).

התשתית החברתית של דעות אלה נכללת בחלוקה "דתיים אוהדים"/"חילוניים אוהדים פחות" את העולים החדשים מצרפת: 41% הסבורים שהם מחריפים את משבר הדיור הם בעיקרם תושבי גוש דן – "מדינת תל אביב" – בעלי הכנסה בינונית, גילאי 40-49, חילוניים; ואילו 46% שאינם סבורים כך הם בעיקרם תושבי "הפריפריה", בעלי הכנסה גבוהה, בני למעלה מ-40 ודתיים.

נעיר שבעבור 9% מן הנשאלים, התרבות היא אחד התחומים שבהם העולים החדשים מצרפת עלולים לפגוע, בשעה ש-14% סבורים שמדובר בתעסוקה ו-10% בכלכלה באופן כללי: הדעות האלה בעייתיות לרוב בארץ קולטת עלייה. אכן העולים יכולים להיתפס כמתחרים בשוק העבודה, כמי שעלולים להזיק לתרבות הישראלית, ואלה בעיות ממשיות בארץ שבה העלייה מתבצעת בחסותו של רעיון עם יהודי אחד יחיד. מבחינה זו, אין להשוות בין ישראל לבין ארה"ב או אוסטרליה, אף הן ארצות הגירה. אנו מזהים כאן את ההד של פער בין הציפייה והמוטיבציה של העולים החדשים מצרפת לבין קבלתם על ידי חוגים מסוימים של החברה הישראלית.

לעומת זאת, העולים החדשים מצרפת יכולים לתרום בשלושה תחומים עיקריים: הגיוס לצבא (24% מן הנשאלים), התרומה התרבותית והלשונית (24%) והכלכלית (24%). שני התחומים המצוינים לאחר מכן הם הדמוגרפיה (19%), ההשכלה (18%). תשובות אלה ניתנו באופן ספונטני במסגרתה של שאלה פתוחה.

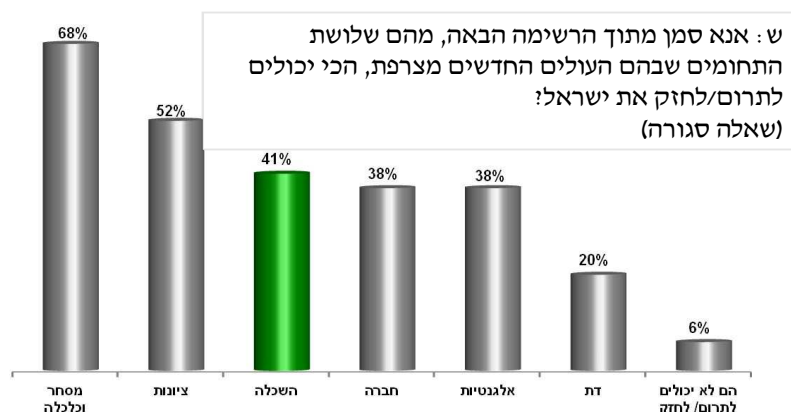

אפשר להעיר לגבי תוצאות אלה שעניינם הראשון של הנשאלים הוא כמותי יותר מאשר איכותי, ופירוש הדבר שהם נותנים עדיפות לתרומת הצרפתים כ"מהגרים" יותר מאשר כ"עולים", כאוכלוסייה בעלת זהות (הגיוס, הכלכלה והדמוגרפיה הם אכן היבטים שאין בהם ציון של ייחודיות, ואילו התרומה התרבותית, הלשונית, וההשכלה עשויות לכלול היבט כזה).

האוכלוסייה המחזיקה בדעה זו, בכל הנוגע לכלכלה ולהשכלה, מתאפיינת בכך שהיא מקבצת ברובה את גילאי 18-29, דתיים וחרדים. אפשר לנתח את הנתון הזה על ידי כך שנעיר כי במישור התרבות, האליטה האינטלקטואלית והתרבותית הישראלית אינה נמנית עם החוגים הללו. אפשר להסיק מכך שאין ציפייה רבה כלפי העולים החדשים מצרפת בקרב חוגי התרבות בישראל.

העולים החדשים מצרפת יכולים לתרום קודם כל לכלכלה, התרומה להשכלה מגיעה רק במקום השלישי.

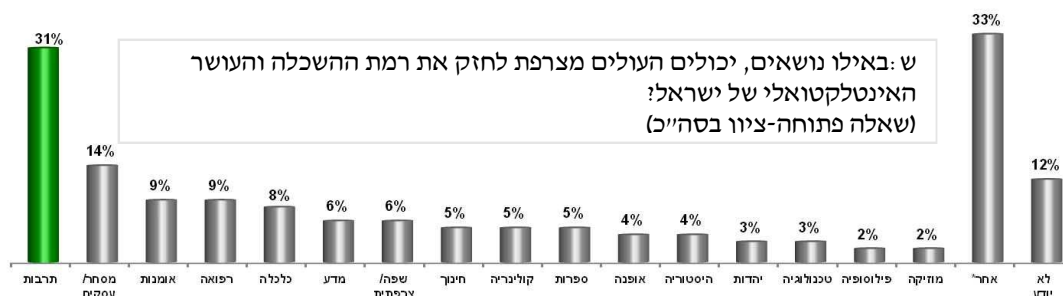
בשאלה סגורה רב-ברירתית הנוגעת לתחומים שבהם העולים החדשים מצרפת עשויים לתרום לחיים בישראל, התחומים הבולטים ביותר הם המסחר והכלכלה (60% מן הנשאלים) והציונות (52%). ההשכלה מצוטטת במקום השלישי ומייצגת 41% מן הנשאלים, לפני ההיבט החברתי והאלגנטיות (38%). הדת נכנסת לתמונה בעבור 20% מן הנשאלים. 6% סבורים שהעולים החדשים מצרפת אינם יכולים לתרום בשום תחום.

מה פירוש "לתרום לציונות" כאשר תוצאות הסקר מראות שהציונות אינה מהווה קריטריון מכריע בעיני הנשאלים? האם "התרומה הציונית" שהם מייחסים לעולים החדשים מצרפת מבטאת ציפייה במישור הזהות הישראלית? האם היא מהווה אתגר שבואם של העולים החדשים מצרפת מחדש את תוקפו? ואמנם, אם העולים החדשים מצרפת הגיעו, זה משום שיש להם ציפייה מישראל, משום שהם תולים בה תקווה.

אם שואלים מפורשות את הנסקרים בסוגיית ההשכלה, 58% חושבים שעלייתם של העולים החדשים מצרפת מחזקת את רמת ההשכלה ואת הזירה האינטלקטואלית ("די נכון" בעבור 44% ו"כן בהחלט", בעבור 14%).

כאשר שואלים אותם באילו נושאים העולים החדשים מצרפת יכולים לחזק את רמת ההשכלה ואת הזירה האינטלקטואלית בישראל, 31% משיבים "התרבות" ואילו 14% חושבים על המסחר. 33% אינם מביעים דעה.

אנו נוכחים לדעת שהתשובות מביאות בחשבון שני סוגים של עושר אינטלקטואלי: מצד אחד התרבות הכללית ומצד אחר מכלול מקצועות הלימוד האקדמיים, שהמסחר, הרפואה (9%), המדע (6%), היהדות (3%), הפילוסופיה (2%) ועוד נמנים לכאורה עמם.

אפשר להניח שהתרבות הכללית מתייחסת לאמנות החיים, היבט שהוא בסופו של דבר טיפוסי לצרפת.

עניין זה מזכיר לנו עד כמה חיי הרוח בנוסח צרפת הם תופעה יחידה במינה. בישראל נוטים להגביל אותם לתחומי האקדמיה.

תפיסת הישראלים את העולים החדשים מצרפת מקורה בדעה נחרצת, בדעה קדומה המושרשת בדעת הקהל, יהיה אשר יהיה קשר הנשאל עם הקהילה הצרפתית בישראל. הסקר ביקש לדעת אם הנשאלים נמצאים במגע עם העולים החדשים מצרפת, במטרה להבחין בין הדעה הקדומה לבין ההתנסות. התברר שאין זה משנה כלל את דעת האוכלוסייה הנסקרת בכל הנוגע להסבר העלייה על ידי הבריחה מן האנטישמיות, לדרגת הציונות ולאחבת ישראל (עמדה 7.6 בסקלה מ-1 עד 10), למאמץ להיקלט (6.7) ולאופטימיות באשר לסיכויי ההיקלטות בשלוש השנים הבאות (46%).

נכון להיום אין עולים חדשים מצרפת, בסביבה הקרובה שלהם	יש כיום עולים חדשים מצרפת בסביבה הקרובה שלהם	כלל המדגם	
7.6	7.6	7.6	ציונים ואוהבי המדינה מ-1 עד 10 (ציון ממוצע)
82%	78%	81%	אנטישמיות היא הסיבה העיקרית לעליה לישראל
6.6	6.7	6.7	עושים מאמץ להשתלב מ-1 עד 10 (ציון ממוצע)
***49%	41%	46%	מאוד אופטימי לגבי השתלבותם בשלוש שנים הקרובות דרגו ציונים 8-10

לאור נתונים אלה אפשר להבין שהדעה השלילית בדרך כלל בנוגע לעולים החדשים מצרפת שייכת לדעה קדומה שההתנסות במציאות אינה יכולה להזים, אך אין היא מונעת אובייקטיבית מן הנשאלים להיות אופטימיים באשר להיקלטותה העתידית של אוכלוסייה זו בישראל.

יהיה מעניין לחקור את הסיבות ואת המקור לאותה דעה קדומה בדעת הקהל הישראלית.

סיכום

התשתית החברתית של תדמיות העולים החדשים מצרפת

בשאלות מסוימות קיבלנו את פירוט התשתית החברתית-כלכלית של הנשאלים. על ידי הצלבת הנתונים אנו יכולים להפיק כמה עקרונות כלליים המאירים את המסגרות החברתיות של תדמיות העולים החדשים מצרפת. אפשר להגיע לשורה של מסקנות.

1. בנוגע למשבר הדיור, לעשירים ביותר יש תדמיות אוהדות יותר מאשר לעשירים פחות. אנו יכולים להניח שאין הם מרגישים כל תחרות מצד העולים החדשים מצרפת במישור של שוק הנדל"ן.

2. הדתיים פתוחים לעולים החדשים מצרפת יותר מאשר החילוניים. האם משום שהערך "עם יהודי" באמונתם מחייב זאת?

3. תושבי גוש נוקשים וביקורתיים כלפיהם יותר מאשר שאר תושבי המדינה.

4. החילוניים, תושבי גוש דן, העשירים, מזדהים יותר עם "מדינת כל אזרחיה".

5. הדתיים, אלה שאינם תושבי גוש דן, בעלי הכנסה נמוכה, מזדהים יותר עם "המדינה היהודית".

6. גילאי 18-29 וגילאי 40-49 הם האוהדים ביותר את העולים החדשים מצרפת (מלבד כאשר הם מתגוררים בגוש דן).

7. גילאי 30-39 הם הביקורתיים ביותר כלפיהם.

מצטיירים שני פרופילים: **פרופיל הדתיים**, מחוץ לגוש דן, העשירים פחות, גילאי 18-29 או 30-49, המזדהים עם "המדינה היהודית", הוא חיובי יותר באופן שבו הוא מייצג לעצמו את העולים החדשים מצרפת; ואילו **פרופיל החילוניים**, גילאי 30-39, תושבי תל אביב, בעלי הכנסה גבוהה, הוא החיובי הפחות.

הפרופיל הזהותי: פרשנות

הפרופיל הזהותי של העולים החדשים מצרפת המצטייר משלל הנתונים הללו צורם בה במידה שאינו מתאים למודל ההתייחסות המקודם על ידי הזרם התרבותי המרכזי. אנו יודעים שמודל זה הוא מושא של פולמוס עז, במחלוקת הישראלית, בין חילוניים לדתיים, בין ציונים לפוסט-ציונים, בין אשכנזים לספרדים, מבלי לדבר על המגזרים הערבי והחרדי. פולמוס זה גורר את השאלה של הזהויות המקוריות, של הדת, של השלום, של התרבות.

בקווים כלליים, העולים החדשים מצרפת מזוהים עם המאפיינים של מה שנקרא בשנות ה-70 "ישראל השנייה": הם נתפסים כדתיים, ימניים, לאומנים, ציונים, "יהודים". אולם פרדוקס מסוים מאפיין אותם: הם מזוהים גם כ"צרפתים", אף שזיהוי זה מסומן על ידי אנומליה: המאפיין "המזרחי". יש בו צירוף סמלי המוסבר על ידי חלקם (הדמוגרפי והסמלי גם יחד) המשמעותי של היהודים יוצאי אלג'יריה באוכלוסייה היהודית הצרפתית. זה מקור העמידות לחלוקה "צרפתים-ישראלים" אך גם לקטגוריה הישראלית "מזרחים". נעיר שבישראל, המונח "ספרדי" שמור באופן מעורר שאלה ליהודים האירופים יוצאי ארצות הבלקן והדוברים לדינו.

פרופיל זה ממקם באופן מכני כמעט את העולים החדשים מצרפת בשולי המסגרת הישראלית השלטת, בכל מקרה המסגרת המשמשת בסיס התייחסות, העשויה להסביר את אותה הסתגרות שמגנים אצלם לעתים קרובות, מבלי לחשוב על ממשותה. צירוף מאפיינים זה, שאינם הולמים את סיווג הזהויות הפועל בישראל, דוחק אותם אל השוליים ובכל מקרה, אינו עוזר להם למצוא את מקומם בתוך המסגרות המוצעות.

השאלה הנשאלת היא זו של מסגרות הקליטה. העולים החדשים מצרפת, הבאים מארץ ומתרבות שהיו ריכוזיות לפני איחוד אירופה, מתקשים למצוא את מקומם בתוך זהות ישראלית שבה המרכיב היהודי והיהדותי ואפילו הישראלי עומד עדיין בסימן שאלה. איננו נמצאים עוד בשנים 1960-1970, כאשר התקיים מודל קליטה ריכוזי וסמכותי. עברנו מן הממלכתיות לרב-תרבותיות.

אכן להיקלט, אך לתוך איזו מסגרת זהותית? דתית (בשלל דרגותיה), אתנית, חילונית? שאלה זו מפנה את ישראל למה שהנה, למה שהיא נעשתה. למעשה ה"עולים", המהווים משהו אחר

מסתם "מהגרים", שואלים את ישראל את שאלת זהותה: פוסט-ציונית? ציונית? יהודית? אך הם נתקלים במישור זה במוטציה שהיתה אופיינית לישראלים מאז קום המדינה ושהם, העולים של שנות האלפיים, לא היו שותפים בה. העולים החדשים מצרפת מגיעים לישראל בעודם מונעים על ידי תודעה וציפייה ספציפיות שאינן פוגשות תמיד את מושאן. הם עצמם אינם מודעים לכך. אין הם שולטים במרכיביה של אותה מוטציה, הדורשת מכל אחד שייערך מחקר מקיף כדי להבין בה משהו.

חשוב להביע במילים את המורגש כדי להבהיר אותו. השאלה שהם שואלים ראויה שנתעכב עליה, שנשיב עליה. האתגר אינו אך ורק זה העומד בפני העולים אלא גם זה שהחברה הישראלית צריכה לעמוד בו ביחסה אל הציונות, אל היהדות, אל העם היהודי.

ייעודה של דיאלוגיה

זה המובן שבו אנו הוגים את המשימה שנטלנו על עצמנו כאשר הקמנו את **דיאלוגיה**. שאיפתנו היא לתרום ל"קליטה" של העולים (במלוא מובן המילה) מצרפת, על ידי כך שנתרום לניסוח האתגרים הנוגעים לא רק להווייתם המעשית והסמלית, למסירת מורשתם האינטלקטואלית והתרבותית היהודית, אלא גם לחברה הישראלית המתמודדת עם עתידה ועם הצורך להשיב לשאלת זהותה.

להיקלט, פירושו להיכלל גם באופן מלא בתוך השיח האינטלקטואלי והאידיאולוגי הנפרש כיום בחברה הישראלית. מה יכולה להיות תרומתם של העולים החדשים מצרפת לאותו שיח? האם ראייתם האינטלקטואלית את ההווה היהודית ואת עתידה, בצומת ההתנסות בצרפת, בצפון-אפריקה ובישראל תורמת היבטים חדשים לישראל, לתפיסת הזהות היהודית של העם היהודי המתאחד שוב בציון?

לשם כך נחוצה עבודת ביאור בצרפתית אך גם פתיחתם של דיונים בעברית, המשובצים בתוך עובייה של החברה הישראלית, שהיא היא תכליתם.

דיאלוגיה שואפת להיות מקום המפגש הזה.

Dialogia
דיאלוגיה

פרופסור אמריטוס שמואל טריגנו
מנכ"ל דיאלוגיה
www.dialogia.co.il